

вано, що привело до збіднення нашої культури й науки.

Залишається сумнівним одне питання: наскільки Інститут біографічних досліджень готовий до виконання такого завдання? Адже, ніде правди діти, він береться за надто важку й відповідальну справу. Як показує досвід УРЕ й УЛЕ, до видання яких я мав і маю прямий стосунок, такого роду проєкти під силу тільки колективам спеціалістів. Навіть видання УЛЕ наштовхнулося на значні труднощі, хоч готують його така висока інституція, як Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України разом із Українською національною енциклопедією. Із власного досвіду знаю (зараз керую колективом, який розробляє принципи підготовки і вже укладає реєстр словника (біобібліографічного) "Українські письменники" (у дванадцяти томах), яка це нелегка справа. Навіть маючи вже п'ятитомне аналогічне видання, треба докладати максимум зусиль для підготовки цього видання, яке буде найповнішим зведенням біобібліографічних відомостей про українських письменників, розкиданих по всьому світу, — від давнини до сучасності.

Підтримуючи ідею видання "Українського біографічного словника", вважаю, що принципи його підготовки, структура цієї праці повинні бути обговорені на спеціальних нарадах, схвалені широкою науковою громадськістю.

Доктор філологічних наук,
лауреат Державної премії України
ім. Т.Шевченка,
провідний науковий співробітник
Інституту літератури ім. Т.Шевченка
НАН України

Пограбенник Ф.П.

РЕЦЕНЗІЯ

на роботу Інституту біографічних досліджень по створенню
науково-методичної бази
"Українського біографічного словника"

Увага в різних європейських країнах до створення біографічних словників є закономірною. Видання такого типу — важлива частина національної культури, її своєрідна історія, розкрита

через конкретні особистості. Разом з тим, кожний біографічний словник — це типова пам'ятка культурно-історичної концепції епохи. За останні майже 10 років в Україні було накопичено значну кількість нових даних, які суттєво трансформували уявлення про дану концепцію, потребували перегляду багатьох оцінок, створення нових узагальнень. Відповіддю на запити часу стала підготовка підсумкових багатотомних видань, у яких висвітлено різні галузі національної культури, зокрема, "Історія української культури", "Українська музична енциклопедія", "Енциклопедія мистецтва України", опублікування енциклопедичного довідника "Митці України" тощо. "Український біографічний словник", у якому передбачається висвітлити життєвий шлях і творчий доробок діячів, що належать різним галузям культури, претендує на те, щоб стати однією з найфундаментальніших енциклопедичних праць останніх десятиліть ХХ ст. в Україні. Отже, актуальність названої праці не підлягає сумніву.

Позитивним є те, що початковий етап роботи над УБС включає детальну розробку його науково-методичних основ. Такий підхід є важливою умовою забезпечення чіткого "механізму координації" між центральними концепційними установками видання і конкретними шляхами їх реалізації, досягнення логічної стрункості праці в цілому, сучасного професійного рівня самого процесу роботи над УБС. Основні розділи пропонованого пакету документів пронизані єдиним концепційним стрижнем (розкритим у вступному і першому розділах) і, разом з тим, виявляють особливості основних етапів роботи над УБС (формування фактологічної бази, створення словникової частини, написання статей) — мету, головні напрямки наукових пошуків на кожному із них тощо. У даних документах також розкривається характер фактажу, який має бути зібрано щодо кожної персоналії, принципи його уніфікації для введення в пам'ять комп'ютера і створення банку даних.

Концепційний аспект пропонованої праці пов'язано з позитивними вітчизняними і зарубіжними науковими традиціями. Зокрема, простежуються контакти з прогресивними тенденціями формування у національній гуманітарній думці самого поняття "української культури", параметри якого достатньо чітко окреслились у класичній вітчизняній історіографії ще в кіпці ХІХ — на початку ХХ ст., відроджуються і продовжують розвиватись, доповнюватись новими гранями в пострадянський період. Так, головним критерієм включення в УБС того чи іншого діяча є при-

четність останнього до процесу розвитку національної культури, незважаючи на його постійне місце проживання, національну приналежність, політичні переконання. Фактологічна база словника, завдяки обраному принципу, виявляє об'єктивніші вихідні засади, розкриває значно ширші хронологічні і геополітичні межі поняття вітчизняної культури у порівнянні зі звуженим, поширеним у радянський період, варіантом даного поняття. УБС має стати одним із вагомих видань, у яких думка про українську культуру як своєрідну і, водночас, органічну частину загальнолюдських надбань стає усебічно обґрунтованою і науковою.

Пропоновані матеріали дозволяють говорити, що УБС має необхідні передумови, щоб стати вагомою частиною національної, а в чомусь і слов'янської енциклопедичної культури. При розробці науково-методичних основ УБС використано вітчизняний і європейський досвід підготовки видань такого типу, а також різномірну літературу з відповідної проблематики. Зокрема, програмно-комп'ютерне забезпечення видання обумовлює якісно вищий рівень усього процесу обробки і оперування з наявним матеріалом. А відтак — сприяє перенесенню акценту з екстенсивного на інтенсивний характер опрацювання величезних фактологічних даних, дозволяє використовувати наявний банк даних при підготовці інших видань. Українські науковці, маючи велику джерелознавчу базу в різних архівах, рукописних фондах бібліотек тільки на сучасному етапі почали створювати справжній банк даних, що стосується видатних національних діячів, які працювали на вітчизняних землях, а також у різних зарубіжних країнах.

Отже, в цілому даний пакет документів позначений професіоналізмом, переконливістю, послідовністю, дозволяє в узагальнено-схематичному вигляді уявити майбутнє фундаментальне видання як внутрішньо логічне, концепційно цілісне явище. Дані матеріали було розглянуто на розширеному засіданні редколегії УМЕ. У виступах науковців відділу музикознавства, членів редколегії УМЕ підкреслювалась важливість розробки даних матеріалів, вони діставали позитивну оцінку.

Науково-методичні основи УБС містять точки зіткнення з іншими сучасними українськими виданнями енциклопедичного типу у вихідних концепційних установах, методиці програмно-комп'ютерної обробки матеріалів тощо. Це свідчить про єдність прогресивних тенденцій розвитку енциклопедичної культури в Україні, зокрема, вихід вітчизняних досліджень на європейський рі-

вень технічного забезпечення наукових пошуків. Спільні моменти спостерігаються і між УБС і УМЕ, над якою зараз працює Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. У праці мають бути висвітлені всі основні галузі української музично-художньої практики і теорії. Матеріали УМЕ ґрунтуються на розвідках фахівців з різних галузей музикознавства і ширше – гуманітарної думки України та діаспори. Проблематика УМЕ охоплює обраний об'єкт дослідження у різних аспектах – історичного процесу еволюції, а також його сучасного періоду, співмірності вітчизняного і світового культурно-історичного процесів музичного життя України, а також українців далекого і близького зарубіжжя тощо. Помітне місце в УМЕ посідає висвітлення життя та творчості українських музичних діячів – композиторів, музикознавців, фольклористів, виконавців, видавців, творців музичного інструментарію та ін. Саме в даній частині УМЕ виникає багато спільних моментів з УБС – в методиці розробки словникової частини, комп'ютерного опрацювання матеріалу тощо.

Разом з тим пропонуємо на розгляд авторів даної наукової розробки декілька міркувань, побажань, що стосуються окремих моментів. У використанні цих побажань авторським колективом УБС неминуче відчутно виявиться творчий момент. Адже дані побажання виникли з досвіду роботи над УМЕ, яка має свої особливості.

1. На певних етапах роботи варто було б об'єднати в єдині групи діячів, що належать до одних і тих же, але близьких галузей діяльності. Наприклад, окремо виділити матеріал, що стосується української діаспори близького зарубіжжя, Європи, Америки. Систематизація матеріалу за більш-менш вузькими проблемно-тематичними сферами полегшить роботу фаховим редакторам, може відіграти евристичну роль у визначенні напрямків пошуків нового матеріалу.

2. До бібліографії та іконографії слід додати нотографію, дискографію, фільмографію.

3. Можливо, варто переглянути обсяги статей: чи не є вони занадто великими (0,5 д.а.)?

4. До довідкової частини, а також до бібліографічного списку вносити не всі джерела, а лише найголовніші.

Редколегія та авторський колектив УМЕ вдячний колективу УБС за надану можливість ознайомитись з пропонуваними ма-

теріалами. Сподіваємось на плідну співпрацю та творчу взаємодопомогу.

За дорученням редколегії УМЕ

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник
відділу музикознавства
Інституту мистецтвознавства,
фольклору та етнології
ім. М.Т.Рильського НАН України

Степанченко Г.В.

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник
відділу музикознавства
Інституту мистецтвознавства,
фольклору та етнології
ім. М.Т.Рильського НАН України

Немкович О.М.